

JOZE ZIGON

»LONTRG«

(Imenoslovna študija)

To ime mi je dolga leta belilo lase.

Nazadnje sem vrgel puško v koruzo in si mislil, bo že dr. Blaznik to reč razčistil; kdo pa drug, če ne on!

Zdaj pa, ko sem z velikim užitkom prebiral Franceta Planine vodnik po Škofji Loki in okolici in našel stavek, da je Lontrg »verjetno nastalo iz Dolnji trg«,¹ me je stara nejevolja zaradi svoje onemoglosti spričo *lontrga* zopet popadla. Ne, iz Dolnji (ali Spodnji) trg nikakor ni moglo nastati *lontrg*. Prav tako ne iz Novi trg, kakor je besedo pred sedemdesetimi leti razlagal Franc Pokorn.² Po razvojnih zakonih slovenščine je eno kot drugo popolnoma nemogoče. Razen tega se pa *lontrgu* rogajo *Lontrčani*, kakor Ločani imenujejo prebivalce tega dela mesta: če bi bil res *Lontrg*, bi bili pač *Lontržani*!

Zatekel sem se, kot že pred leti, po svet k dr. Blazniku; ponovno mi je zatrdil, da nikjer v aktih, ki se nanašajo na loško zgodovino in ki jih bolje pozna kot kdor koli, ni našel izraza *lontrg* ali kaj podobnega.

Toda to pot nisem kapituliral: če ni v pisanih dokumentih, mora biti pa v besedi sami, ki je tudi — dokument!

Kakor sem že rekel, so prebivalci tega »nesrečnega« trga *Lontrčani*; živijo in umirajo potemtakem ne na *Lontrgu*, ampak na *Lontrku*; niso z *Lontrga*, pač pa z *Lontrka*; z drugimi besedami: *Lontrg* ni »-trg«, ampak -trk, čeprav je trg! Pa tudi -trk ni drugi zlog našega imena, ampak -rk, prvi pa *lont-*. Ta pa je iz nemškega *Land-* tako kot v ljubljanskem *lontovž* iz *Land-haus*.

Ali se ni situacija s tem pravzaprav samo nekako obrnila: prej nam je bil razumljiv, vsaj na videz, konec imenâ, zdaj pa začetek? Ne, prišli smo namreč do neke gotovosti: prvi zlog naše besede je iz nemščine; *lontrk* — zdaj ga že lahko tako pišemo — torej ni nastalo iz (Doljni, Spodnji) trg; upravičeno zdaj lahko sodimo, da bo skoraj gotovo tudi drugi del imena, -rk, iz nemškega, ali drugače: *Lontrk* sploh ni slovensko oznamovanje, marveč nemško.

Že omenjeni ljubljanski *lontovž* (danes sedež Slovenske akademije znanosti in umetnosti) je bilo poslopje, v katerem je imel sedež deželni gospod ali deželna gosposka. Svojega gospoda pa je imela od 973. do 1805. leta tudi Loka, seveda ne deželnega, marveč zemljiškega (nem. Grundherr), ki je gotovo tudi imel svoje poslopje, svoj dvorec. In zdaj, mislim, ni več predrzno sklepati, da je *lontrk* prvotno najbrž ime za takšen dvorec, podobno torej kot omenjeni *lontovž*.

Najbolj navadno nemško ime za sedež, za dvorec zemljiškega gospoda oziroma gospostva (Grundherrschaft) je bilo v srednjem veku *fronhof*. Nemška strokovna literatura razlaga naš pojem takole: »...im MA. (= Mittelalter;

op. J. Ž.), hauptsächlich vom 8. bis 12. Jh., in der Mittelpunkt einer Grundherrschaft, bestehend aus der Wohnung des Grundherrn... und Wirtschaftsgebäuden, die vor allem als Vorratsräume dienten.«³

Namesto *fronhof* je bila v rabi še cela vrsta izrazov, med njimi tudi eden, ki se kot ljubljanski *Landhaus* začenja z *land-*, in sicer *landrica*. Če so nemški priseljenci škofov dvorec v Loki tako imenovali, so besedo gotovo prevzeli tudi slovenski domačini, kakor so delali tudi sicer, na primer kašča iz *kaischt*, saj svojih izrazov za take objekte niso imeli. V 11. stoletju se beseda v slovenskih ustih ni skoraj nič spremenila, le nemški *d* je zamenjal *t*, ker Slovenci oni glas tako slišimo: dvorec so potemtakem naši predniki imenovali **lántrika*, za krajevno označbo (pristava — Na pristavi) pa so govorili **na lántriké* oziroma pozneje, recimo v 16. stoletju, **na lántriki*. Iz tega pa je zaradi moderne vokalne redukcije, to se pravi po omenitvi dveh nenaglašanih *i* v naši besedi, nastalo preko **lántrəkā* > *lóntrka*⁴ docela redoma *na lóntrk* (prim. pod. *Na prstáu*); dvorec sam pa bi Ločani danes imenovali, če bi besedo v 1. sklonu še živela, *lóntrka*.

Mogoče pa in celo bolj verjetno, da *na lóntrk* ni nastalo iz staronemškega *landrica*, marveč iz oblike *landrik*, kakor se je ta beseda glasila v bavarskem narečju, saj so na loško ozemlje sprva naselili Bavarce. V slovenščini se je potemtakem najprej govorilo **lántrik*, **na lántriku*, se pravi, moškega spola, ne ženskega; to pa je pozneje dalo preko **lántrəkā* > *lóntrka* > *na lóntrk*, torej prav tisto, kakor če izhajamo iz *landrica*.

Govoriti ali pisati *lontrg*, *Na lontrgu* po vsem tem ni utemeljeno: *-g* v tem imenu je le ljudska, recimo rajši gosposka etimologija: loški rodoljubni meščan ga je pač hotel, nekako v čitalniških časih, »posloveniti« in se je naslonil na domači »trg«.

Samo na kratko še pogledjmo, kaj pravzaprav beseda *landrik* v osnovi pomeni. Po Schmellerju je *land* »einzelnes urbare Grundstück«, posamezno obdelano zemljišče, *rik* pa izraža »die Einfriedung«, ograditev,⁵ v celem torej: ograjeno obdelano zemljišče; na njem pa je stalo seveda tudi eno ali več poslopij, tako da je prehod na pomen »dvorec« za celoto na dlani.

Nekje na loškem Spodnjem trgu, kakor se danes ta del mesta uradno imenuje, je po vsem povedanem stal dvorec zemljiškega gospoda *lántrika* ali *lántrik*. Po njem je potem dobil ves trg ime *Na lántriki* ali *Na lántriku*. Kaj takega ni nič nenavadnega: spomnimo se le na ljubljansko oznamovanje Pred škofijo, Pod trančo in podobno.

Toda kje je bila ta *lántrika* ali *lántrik*? Danes je (ali ga) ni več, zato je za zdaj mogoče le ugibati. Zgoraj navedena definicija iz nemške literature pravi, da so bila zraven dvorca (*fronhof*) tudi gospodarska poslopja, ki so rabila za zaloge, zlasti še »Speicher« (angl. *berewick*), po naše kašča. Kaščo pa imamo *Na lántrku* še dandanes. Mogoče je torej, da je spadal k celotnemu *lantriku*, katerega upravna in stanovanjska stavba je stala onkraj dvorišča na južni strani kašče, v smeri proti Grabnu. S tem bi bila nemara pojasnjena tudi nenavadna oblika celega Spodnjega trga, njega dvodelnost, ožina med hišami št. 6 in 33, nepričakovani kot ob Primožičevi hiši in še kaj.

Naše ime *Na lántriku*, kakor bi se glasilo v knjižni slovenščini, pa nam končno pove še nekaj: kdaj približno je bil ta dvorec postavljen. Dolgi *i* v besedi *landrica* ali *landrik* je namreč v bavarskoavstrijski nemščini že v 12. stoletju prešel v dvoglasnik *-ei-*. Izraz *landrica* oziroma *landrik* so potemtakem morali Slovenci prevzeti od brižinskih priseljencev že pred tem sto-

letjem, tako kot na primer *žida* iz staronemškega *síde*, sicer bi se moralo ime za to stavbo v slovenski loščini glasiti *lóntrajk* kakor *cajt* iz v novejšem času prevzete tujke *Zeit*, prej zít.

Naš dvorec je potemtakem moral nastati že v prvih časih brižinsko-loškega gospostva, nekako v 11. stoletju.

Zares ima prav Jurčič, da »včasi v kakem imenu kaj več čepi kakor samo ime.«⁶

Opombe

1. Planina, Škofja Loka z okolico, Ljubljana 1962, str. 35. — 2. Dom in svet 1894, 212. — 3. E. Haberkern-J. F. Wallach, Hilfswörterbuch für Historiker... 1935, s. v. Fronhof. — 4. Kdaj je a prešel v o (*lant* > *lont*), ne vem povedati. — 5. J. A. Schmeller, Bayerisches Wörterbuch I, 1872², 1485 in II, 1877², 45. — 6. Jurčič, Deseti brat, Zbrano delo III, 1949, 162.

Zusammenfassung

»LONTRG«

(Toponomastische Studie)

Der Name des unteren Platzes in Škofja Loka, *Lontrg*, im Munde der Einwohner »*Na lontrk*«, wurde bis jetzt aus dem slowenischen *Spodnji* oder *Dolnji trg* abgeleitet. Im vorliegenden Artikel wird hingegen gezeigt, daß diese Deutung sprachlich unmöglich ist. Der Name dieses Platzes ist nicht aus dem Slowenischen, sondern aus dem Deutschen zu erklären, nämlich aus dem ahd. *landrica* oder dem bayerischen *landrik*, was soviel wie Fronhof bedeutet. Die slowenischen Einwohner dieser Gegend übernahmen das Wort und gebrauchten es als örtliche Bezeichnung **na lántriku*, d. h. auf dem Fronhof, woraus über **na lántraka* > **na lóntrka* ganz im Sinne ihres Dialektes das heutige »*Na lontrk*« entstanden ist.